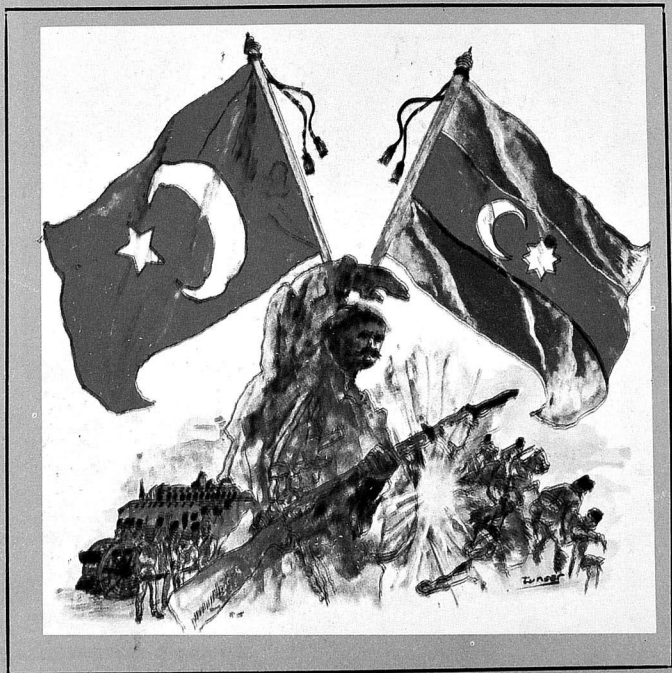


5'91 | ulduz

YILDIZ





зөй Азербайжаны Гарабаг бөлкөсіндө Шуша шаһариндө дунјага көлмөш, 1939-чү илин 19 мај сабаһи Истанбулда һајата көзлөрини јумушадур.

Әһмәд Агаоглу, өйрөнчлик илләрини сајасаг, 14 или Азербайжинда 30 или дә Туркијадә олмаг үчүн чәкис 44 или түрк милләтинин, түрк вә ислам үләннини галышмиаса, јуксалмаси вә хошбөхтлији үчүн фикрлије, гәләмилә дурмадан, јорулмадан, сөн нәфәсинә гәдәр чалышмиш, дијимлиш вә күч сарф етмишдир.

...На онун бир-бир түрнәмәк билмәләр һәмләләр вә мүчадиләләрлә долу һајатини, нә дә јурим әсрә таран бир өмүр кәсими ичиндә гәләмә алдығы вә чап етдирдији китаб вә мәғаләләриндикә көрүш вә дүшүнчәләрини белә бир конфрансини дәр чаривәси ичинә сиғдырмаг мүмкүн дејилдир. Бу е-тибарла ону сизләра танымакта чәлшәркәк, Бу е-тибарла ону сизләра танымакта сәдәчә сәтирбәси онунла илкили бир чох хүсусла сәдәчә үзүкнәмә. Мәни аңлашылма гәришләјачагымыз умурәм...

Онун әкин фикир әләминни, һүрријәт ешигини дәринликларинә енмәк, тәһлип вә тәшһирләрдә Бу-

Фәхрәддин КҮЛСЕВӘН

Әһмәд АҒАОҒЛУНУН

Гырх илдән артыг бир мүддәтдә Анкарада фәәлијәтдә олан Азербайжан Күлтүр Дәрвәжини белә бир топланты дүзәләтмиш олмагындан мән шәхсән сеп-ланч дүјүм... Чүнки Әһмәд Агаоглу Азербайжан дејилдир илк агла кәлә биләчәк бир нечә енәмли исимдән бирдир. Онун Азербайжан халгыны мәһәләт вә әсәрәтдән гуртармаг үчүн вердији бөјүк мүчадиләр гәләј-гәләј һәр фәнијә нәсиб олмајачаг өлүкүдир.

Әһмәд Агаоглу бундан 50 или өнчә—19 Мај 1939 тарихиндә, чәтин мүчадиләләрлә кечән 70 иллик бир өмүр керидә бурахагара һајата көзләрини гапа-мышды. Онун өлүмүндә чәдик азербайжанлылар вә түрк милләт, түрк фикир вә ингилаб дунјасы, фәзиләт саһиб бир өндәрини (лидерини—тәрч.), ирәлидә кедән бир рәһбарини, түрк дирчәлишинин идеалист вә мүкалимәчи бир устасыни, бүтүн түрк әләми вә азербайжанлылар, чәсүр, икид вә һүрријәти бир өвләдини итиримш олдү. Әһиз хәтирәси өнүндә сәјин илә әјилрәж... Руһу шад олсун... Бу мәрд вә милләтич инсан 1869 тарихиндә Гү-

лунмаг ајры бир конфрансын мөвзусуну тәшкил едәчәк гәдәр бөјүкдүр, өнәмлидир.

Әһмәд Агаоглу Догу илә Баты мәдәнијәтини бирликдә гуагәтләмиш, ичинә мәннимсәмиш мүстәсна бир шәхсијәтдир. О, һејәсијәтләк вә сәјилән бир дүшүнүр (философ—тәрч.) мәрд вә чәсүр бир һүгүгшунас, фәзиләтли бир профессор вә педагог, уста бир гәзетчи-жәзәр, дүрүст бир сийәсәтчирид. Һүрријәт вә демократия ашиг бир инсан, милләтчи вә ингилабчи бир зијали, кубунилан вә вәфәли бир дост, көзәл бир аило башчысы, мушғиф бир ата-дуср... Демәк олар ки, о, «инсанлыгын бүтүн үстүн вәсф вә мәзијјәтләрини шәхсиндә топламыш» улу бир киши, әзәмәтли бир шәхсијәтдир.

Түркчүлүк чәрәјинини өнчүлләриндән, Түрк Оңалгаринин гүрүчәләриндән бир вә сонра онун һајатиндән, фикир фәәлијәтләриндә вә мүчадиләләриндән веркәја чалышмагымыз өрнәкләр вә өзүнү таныянарлар онун һаггындасы көрүш вә дүшүнчәләр, мәним бу ифәдәләримни һеч дә гәбар-

дылмыш хүсусдә олмадыгынн сөзләрлә көстәрәчәкдир.

Пејаж Сәфа онун үчүн дејир ки: «Агаоглу түрк оларат, јазар оларат јүз илләрчә ичимиздә јанан милләт шуруну ојандырмаг үчүн сәсини оланча күчүлә һајырды! Инсан оларат Агаоглу тәмизлији илә һүрријәтини бир-бириндән һеч ајырмадығы вичәдинини тәлғиләринә көрә фәзиләтл вә азад инсанлар өлкәсини хәлпә ардычә дүшдү».

Тәнимыш јазар, романын Шуқуғу Нһһһһ дә онун һаггындасы өјкү долу көрүшләрини бу сөзләрлә тәмамлајыр: «О, инсанлыгын аз растлашдығы јарым-мәтәрәндән. Алимди, чалышганды, мүчадиләчиди, зәкијди, фәјдәлијиди. Ләкин мән буларын һеч биринин үстүндә дурмурам. Агаоглунын әсл гиямәт вердијим тәрәфи сәәсттерини јуксаллији түрк. О, инсанды, бүгөз бир инсанды!...»

Агаоглу бир Мәшүртүјәт, икиси Чүмһүријәт дөмәтдә олмаг үзә үч дөнам милләт вәкилији јалпышыды.

...Түркијәдәки ингилаб вә фикир һајатына ичкини Мәшүртүјәтдән сонра гапылмыш заманын сийәсәт, елк вә мәјбүт әләминдә гисә замандә парламыш, мәшүр олмушдүр.

Чүмһүријәтин фикир бинасыннын тәмәлиндә онун дә рәји вәрдир.

Азербайжандә вә Түркијадә бир чох гәзетәнини

ҺӘЈАТЫ, ФИКИРЛӘРИ, СИЈАСИ ВӘ СОСИАЛ МҮЧАДИЛӘЛӘРИ

башјазарлыгыни јапмыш, демократия вә һүрријәт принсипләрини, инсанын һагг-азадлыгыни мүдафи едән аминләрчә мәғалә јазмышдыр. Түрк вә Ислам өлкәларини чәшидилә проблемләринә әһәмијәтлә бармаг бәсмлыш, бунлары чәсәрәтлә ортаја атарат һәлли јолларыни тәһлил етмишдир.

Атагүрүч дирәктивилә Амәдәлу Акеитлијини јенидән гүрәрат Канал Мүдүрлүјүнү јапмышы, Чүмһүријәтдән әвәклик, Милли Мүчадилә ишләриндә мәтубәт-чап Кәһәл Мүдүрлүјүнү бир мүддәт апармышдыр.

Ајрыча, Милли Тәрбија Мүфәттишлији вә Тәһлим вә Тәрбијә һејәти үзү дә олмушдүр.

Бу гисә мәрүзәтнимдә дә аңлашылмагы үзә, Әһмәд Агаоглу он бармагындан он һүрүр олан, чох јөнүлү вә чох гәбилијәтли бир кишилије сәһибдә.

Истарсәниз, сөзү чох узатмадан онун һајатына, фикир вә мүчадиләләринә гисә көз аталым:

АҒАОҒЛУНУН АЙЛӘСИ ЧОҒЛУГУ ВӘ ИЛК ӨРӘНИМ ИЛЛӘРИ

1869-чу илдә Гүзә Азербайжанын Гарабаг бөлкәсинин Шуша шаһариндә доғулан Әһмәд Агаоглунын атасы тәнимыш Гуртларел Гәбиләсиндән Мирзә һәсән, анасы Сарычаалы әдилә анылан бир Түрк-мән кечәри аиләсиндән Рәфи бәјини гызы Тәзә ханымдыр.

Атасы вә дәрә әмиси Түрк-ислам мәдәнијәтилә јетишимш, оқујуб-јазан инсанларды. Чох диндәр вә мүтәссүб олан аиләси олдуча вәрлиди. Кенш пәлғәсүб тарлапары вәрды. Аила пәдәршәһи бир әсәс саһиб иди. Јашча ән бөјүк әмиси һачы Мирзә Мәһәммәд аиләнин раисијид.

Агаоглу шәхсән гәләмә алдығы вә 1936-чы илдә јәвиләнән анылариндә (хәтирәләриндә тәрч.) аиләси һаггындә бу биләклирини вермәк әдир:

«...Ирим хүссәли, үзүн бојлу атам атам охујуб-јазарды. Фәрс дилини аңлајдыр, Фүзулидән шә-рләр билирди. Раһат бир адамды. Раһат јашады, раһат өлдү. Өмүрүндә үзүнтү мәдир билмәди. Јејәр-иңәр, кефинә бахарды. Мөһминди.

Анам Сарычаалы елиндәди, кечәријиди, бәстәбәи, иначә, зәриф, һәссас бир вәрлыгиди.

Бөјүк әмим һачы Мәһәммәд атамдан даһа бојлу, даһа ири хүссәлијиди. О, бир сөј башканыңды. Аз даншар, һеч күлмәздән, Өрәбчән, фәрсчәни чох јакшы билирди. Шарһәтә дәриндән вәриғди. Чох диндәр вә мүтәссәбиди.

Шәһәрчин дини һајятиндә өвмизчин өнәмли бир јери вәрды. һачы әмимин салону кечә-күндүз ахундлар, моллалар вә шәһәрин ирәкли коләнәријилә долар вә һәп дини мөвзүлардан сөз едиләрди. Евә коләнләр, «Пейғәмбәр мәр’ачы чисим иләми, јокса руһу иләми јапды!», «Иһәмиһ еләми әзәлмидир!»—кими мәсәләләр үзәриндә сәвталарча фикирләрини бөлүшәрди. Чоғулугуғи бу дартышмалар ичиндә кенди. Онлары сәвталарча хәлпә даларат динләрдиким тәһлилләјрәм.

Әмим мәним дә бир дин әләми оларат јетишимә истајирди. Өзүнүч оғлу олмасына рағман мәнә хүссәи бир илқи дүјүрдү. Алты ышығымдән

рөнчиләр җә үниформалы забитлар дө бөүк бир маргала илзәмдөдир.

Агаогулун өвди яваш-яваш Истанбулун фиркир ва сонат адмаларыны саксыз топландылар бир йеге олду ва оржа колун үнүлүкшлар сабаһлар гадер сүрөн конушмалар, мүбасиселәр япылар. Ону өв инди һәр дурлу фиркирлерин сарбесте музакире едилди бир даркал кимидир. Агаогул дүшүндүну сөйләмәк дән һеч бир заман чакиман өв башларларын дән фиркирларине сагы кестөрөн бир табилкитә салыб иди.

«АХЫН» ГАЗЕТИ ҺАДИСӨСИ

Бир күн Агаогулун өвине ики зияратчә килер. Бунлардан бирини өлә-бөлә таныыр, дикорини кес һеч таныыр. Узун-узды сөһбәт едилрәр. Каланлар она бир гәзет чыхармагы тәкбир едилрәр. Гонгаглар текдикдән сонра онларла данышдыгыларыны ва бир гәзет чыхармагы гәрәр вердиклорини арвадына аналдыр. Ситара ханым һәр заманык һассаслыгы ва севкисизлиги ва затлары таныиб-танымадыгыны сөйләр. Әһмәд бәй бирисини бир аз таныдыгыны сөйләр. Ситара ханым арине јакшыша танымадыгы, һуңу-суңуу билмадыгы инсанларла шәк кирмәксинин әк тәсирли ола биләчирини аналмагы чалышыр. Анчаг Әһмәд бәйн гәзет һавәсини сөндүрмәгә имкан јождур. Бунун үчүн дө бир-кич парча шөјләр ва мәселән, гәдим халылар сатмаг истәдйини сөйләр. Јери дүшүшчән халылар арвадынн чөһиз оларат кәтирдий гитәтиј Гафрас халыларындар.

Гысы бир һазырлы дөһинидән сонра 29 май 1933 тарихинда он ил мүдәтиндә «Ахын Нәширијәти» едилбә бир ширкат гурулулр. Ширкатин 3 мин лирәлик сөрмәјсини орталардан Јусиф Зия бәй гојур. Чыгарылачак «Ахын» адлы күндәлик гәзәтлә ичкили оларат Ширкәтлә Агаогул арасында бир хидмәт сөзләшмәси япылыр. Сөзләшмәгә көрә, Әһмәд бәй, гәзәтин бәш язәридир. Көрдә галан бүтүн мәселәләр дијәр орталарга андыр. «Ахын»ин итмијәт саһиб дө Јусиф Зия бәйдир.

Агаогулун сон гәзәти олан «Ахын»нын гысача чыкма тарихи будур.

Әһмәд Агаогул «Ахын» гәзитиндәки бәш язәриляриндә даһа чох сәсиал мәзәһуну тәнгидлар едилр, көрдүгү ахсалгыларын һәр заманык сәммийјәт вә чәсарәтијлә ортја гојурду. Анчаг бир гисим итидәр мәнсублары «Ахын» гәзитини мүхәлифәтин сәси оларат көрдү.

Арвад бир нөвә әј кечир, бир ахшам о вәхт Истанбулда булуан Атагул Агаогулун Долма-бәчәдә ахшам јәмәјин дө вәт едилр. Узун замандән бәри Атагулкә гаршылашмәмишдилар. Агаогул бир аз нарахәт вә һәјчәнлидир. Ва гаршылашма нөвә бир һавә ичиндә кечәчәк дөјә. Чүнки Сәрбәст Ширгә гәландикдән сонра бу фиргәнин бәшындә булунылардан тәквәр Халг Фиргәсинә дөһинјә вә дөвәлт хидәтиндә вәзифә әлмәјән јәһәт Агаогул гәлимишдир.

Атагул йәмкәдә Агаогулун јәһиндә отурду вә итифәт едилр. Сүфрәдә Фуад Көпрүлу, Афат ханым, Чөвәт Көрм (Ичәдәји) дө вәрди.

Атагул бир ара «Ахын» гәзәтләрини көтирдир вә бәшязәрилярини бирәр-бирәр охидур. Агаогулун һәр бир мәгәлдә нө дөмәк истәдйини сорулулу һәр бә бүтүн бә язәриляр сонјә тәнгидлар олдуғуну, чөмјәјитни јакшы вә пис тарәфларини кестөрмәји гаршја мәсәдә гојдуғуну аналдыр.

Атагул сүфрәдикәләрә университетдә муәллилик едән бир кимсанын тәнгидини доғру олул-мадыгыны сорулр. һәмисә вә бу арвадә Фуад Көпрүлу дө бир шәхсин һәм профессор вә һәм дө гәзәтин сифәтијлә чалышмајаңағыны сөйләр.

Јәһиз бир киши бөлә дейр: «Шәјәд режим вә һәкмијјәт гүвәтли иси; бир кимсанн һәм университетдә чоһалыг етмәси, һәм дө мүхәлиф олмасы бир зәрәр доғурмаз. Шәјәд режим вә итидәр зәифсә, бунун зәрәријәри вәрдир.»

Атагул Агаогулна дөнәрәк: «Бәх, нө дөјирләр!» — дөјә сорур. Агаогул дә: «Пашам, һәр кес бир чүр дүшүнә билр. Мән нө едим?» чавәбны верир.

Бунун үзәринә Атагул гәзәбләнир вә бағырыр: «Анашылыр, онлар чәвәт вәрмәгә тәһзәзул етир-сөн. Пәки, бәх мән сөйләймәр, һәм университетдә чоһалыг, һәм мүхәлифлик олмәз!» Сонра өлә вә едилр: «Сәјлә, бәхәлим, сән бу гәзәти чыхармаг үчүн пулу һәрәдән тәлдир!»

Әһмәд Агаогул о заман атрафиндә горхунч бир интриганын дөндүдүну әнләйр вә бөлә дейр: «Пашам, «Ахын» гәзәтләри мөјдәна чыхаргә јәзилярини охунмагы бәшладыгы заман гәзәти гап-тамагы гәрәр вәрмишдир. Фәгәт мадам ки, бөлә бир шүбһә вәр, мүфәттишлорынн көндәрәк пулу һәрәдән, нөчә гәлдәлими тәһиглә елән етмәдикә гәзәти гәләтләјәнмагә.»

Бундан сонра Атагул «дәмәк, бәш апарыр-мидир» — дөјә Агаогулна гаршы чыкыр. Бу дурумдан чох үзүлән Агаогул сүфрәдән арыларат өвине дөһтүр.

Бир нөчә һәфтә сонра «Ахын» гәзәти гапаныр. Вә о ил јәпылан «Даруфунун Ислаһәти» (Университетин јәһидән гурулмасы) нәтижәсиндә Агаогулун күрсүсү дө әлиндән алыныр вә пенсияја бәрхәлир.

О заман Атагулчүк чох јәһин бир досту Агаогулна гәзәтин орталарындән бирисинин бүтүн хусуси конушмалары вә гәзәтин ичиндә олулб битәнлери күнбәкүн журналә чөвирдини хәбәр верир. Агаогул 1933-чү илн октябр әјиндә бундан даһа әғыр сәһнәгә мәрзур гәләчәдир. Арвады Ситара ханым Әһмәд бәй ичиндә булуғуну дә јәһилләз ачыларла бәш-бәш бурәхәрәг, 16 октябр 1933-дә һәјәтә андә өлөди. Бу һәкәтлә бөлгә дө ән бөүк зәрбәсә олмушдур. Артыг өвине көлән бәли сәдәкә достларыја вәхт кечир-мәкдә, һәр бәзәр ертәси ахшамы өвиндә јәһилән топланыгылары чөтинликлә дө олса, тәшкил етмәкдөдир. Чүнки бу топланылардә, сәрбесте фиркир дәртышмалары јәпылмагдә, өлкә проблемләри өвине-бојуна музакире етмәкдөдир.

АГАОГУЛУ АТАГУЛКӘ ОЛАН СЕВКИСИН НӨЧ ТӨВ ЕТМӘДИ

Агаогул Атагулкә заман-заман чох сарт дәртышмаларә киримишлә олмасына рәғмән, она гаршы олан севки вә гәлибсини һеч вәхт итирәмишдир. Атагулчүн хәстәлијини радио вә гәзәтләрдән күнбәкүн һәјәтлә илзәмиш, өлүмүндә чоһуглар кими һонур-һонур ағламышдир.

Агаогул Атагулкә олан һәйранлыг вә миннәт-дәртышгыны өлүнчә гәдәр дөвам етдирмишдир. Атагулчүн өлүмүндән сонра бир гисим јәһиллары тарәфиндән әлөјинә јәпылан бәзәи нөвр вә јәзилярә көрә гәләмә сарылан Агаогул јәздгы мәгәлдә:

«Нәгәвон өлдүкдән сонра һеч бир франсыз онун әлөјинә јәзи јәзәмигә ағына котирмағиндә, — дөјәрәк вә кимселәри әйбәлмәши. Атагулчүн дө Агаогулна гаршы даһма хуусуи бир илкиси олмушдур. Араларындә кечән дәртышмаларин доғруғуну уму-кусуларә рәғмән, Атагул рәст кәлдији һәр јердә она итифәт етмиш вә көнүлү алымышдир.

Мисал үчүн, 1937-чи илин јәзидә Агаогул Бөјүк-адагә гәлгәт ишәләр дөһиндә Фуад Сирван вә һәм Пәкван бәјләрлә отурачын Атагул кәлимиш. Агаогулн көрүнчә она сарыларат: «Һәсрәтин гәл-бимдә, ләкин ким билир сән һәрәдәсән» шөгрисинн сөзләрини сөйләмиш вә «Сәни чох арзулдым!» дөдикдән сонра өләвә етмиш: «Вахтијлә Сүрәјя (Агаогулчүн гызы) етинн көзәл олдуғуну сөйләмишдә, һәгъиыны бу кафа ачаг бир Туркдә булулулу.» — дөјә итифәт етмиш, сонра: «Әһмәд бәй, бу кечә сән данышма, мән Сүрәјя илә сөһбәт едәчәм.» — дөјәрәк, һуңуғун олан Сүрәјя ханымла һуңу үзрә сөһбәтә булулулушдур.

Агаогул Атагулчүн вәфатындән чөз тәсирләнишдир. Буну о күнлардә гызы Тезвә Дәшгәранә јәздгы бир мәктубдә бөлә дөјә котирмишдир: «Нөч күндүр сәнә мәнүбә јәзмә итәрәйм. Гәләми әлиәмә алырам, гәриб бир һал кәлир, ичн көлмә тәсәвүр едилмәјәчәк гәдәр сәрсидир. һәјәтиндә кичини көрәдир ки, биринчи аңаны өлүмү—өзүм дәрин вә гаранылг бир учурумуну гаршысындә көрдүм вә бәшым фиряланды. Онсу һәјәт мәнә бош вә ачы кәлид. Онын мәндә бу гәдәр јәшәдгыны мән дө тәсәвүр едәмәздәм. Бу вә күн бөлә онун өлүмүнә һеч чүрә инәми-рәм. Даһа доғрусү, алышмырәм. О өзү шәхсин бир һәјәт дөјилмијиди! О нө гүнәмәздә, јорулмаг билмәк дәһинијиди! Бәзән чоһун дөһиндә далгалары кими һидәтләт, бәзән Вагнерини музисинин андырән јәрәдчыи һәмләләр, бәзән дө мүдәһиш фиртыналарә тәғәддүм едән сыхи вә доғру сүкуналарт! Онуң бир дөгигәси кифәри бәнзәрәмјиди! О, һәр шөјин кәһ алтындә, кәһ үстүндә дөјилмијиди!

Иштә, ијирми илән бәри Туркијини өз вәрлыгы илә долдуран шәхсијәт! Мөзләриминн, гул-ларымыз вә билкәссә гәлб вә димгаларымыз онун дө гәдәр долмушдур ки, он дөјүмгәдә һәлә даһмә едилрәр вә онун гәбјәјитини инәмирлар. Нө дөјәјим, бөлә биринин јоһлуғу гаршысында дәрн бир һәјәт вә төвссүрлә муәммалы шөкил әлмәгдән бәшгә чәрә јождур.»

АГАОГУЛУНН ӨЛҮМУ

Агаогул һәјәтинн чох иллариндә тутулдуғу нәфәс дәртышгидән чох рәһәтсиз олду. Заман-заман көлән шидәтти кризислар ону кәлир сарыдыр. Арвадынн өлүмүндән сонра ону мәнә јәркин әлан бөһә гызы Сүрәјя әлиндән көлдинчә атасынын мәмун етмәгә чөлшыр, она мөһтәб олдуғу шөфәт вә гәјынә вәрмәгә чөлшыр. Анчаг Әһмәд бәй хәстәлијин вә ирәлијәлән јәшини тәсирләнә кәдикмә күчүн гәјб етмәкдәдир.

1939-чу илин әвваллардән кризисләр даһа сөз көрүнмәгә бәшләйр. 15 мајдә кеһирәдиј әғыр бир бөһрәналә јәтәгә дүшүр. Чоһугларыны көрмәк истәјир. Әһмәд Агаогул «чоһугларыны чох сөвән бир атайды»-Онлардән сөз едәрчән «мәним сәрвәтин чоһугларымдыр», дөјәрәд. Чоһугларыја әдәтән бир арчадаш кими олан Агаогул онларә даһмә доғруст олмәги, бир-бирини сөвмәги вә доғру билдјини сөйләмәкдән чәкнимәмәји тәгдн едәрди.

Әһмәд Агаогул, докторларынн бүтүн чөһдләринә рәғмән, бу сон кризис әдәләјимиз вә 19 мај 1939-чу ил сәһәр сәһт 10 рәдәләриндә бәшүндүнә кешик чәкән бөш чоһугун вә бәзәи јакшы адмаларынын көз јашлары арасында өбәдјитә гоуварды.

Әһмәд Агаогулун өлүмү бүтүн мәһмәтлә мәтбу-атындә бөүк јәһиллар ојандырди. Севанн-сөвмә-јәни һәр кес онун вәсф вә мөзјәјәтләрини сәја-сәја битирмәзләр. Агаогул дә, нө јәзгы ки, бир чоһик, сонра вә сијәст әдәми кими, дөјәри даһа чох өлүмүндән сонра аңанышлан бөүк әдәмләрдан бириндир.

Әһмәд Агаогул, дөмәк олан ки, кәрчәк бир зиялијә мүхәддәр олан һәјәт сәһнәләринин һәр дүрлүсүн јәшәдә. Ач дә гәдә, суусу дә гәлдәд. Ләкин фиркирләриндән, инәч вә идеяларындән әслә керчәк чөкилмәд. Онуң дик вә мәғрур бәши һеч бир гүвәт өнүндә әјилмәд. Јәһиз өлүмә јеник дүшдү, өлүм гаршысында сүсү...»

Зәһнимчә о, јери долдурулмајән вә узун ил-ләрдә долдурулмајән олан мүстәсә бир инсан вә абида бир шәхсијәттидир. Онуң мәрд вә һурри-јәтсөвәр харәкери һәлә узун иллул турк вәтән-пәрвәрләринин көнүлляриндә јәшәјәчәк вә јени физилләр вәрәчәкдир.

О кәрчәк бир демократ вә миллијәтчиди, әлмә иргчә дөјилди.

Әһмәд Агаогулун там вә муәммәл ә инсанлығын, тәмиз туркулун вә һурријәтсөвәрлигинн күнү-мүзү инсанларынә вә кәлчәк нәсилләрә өрнәк олмасыны дөјәйирәм.

